

Грицай Н.Б. Методичне портфоліо як засіб формування рефлексивних здібностей майбутніх учителів біології / Н. Б. Грицай // Вища освіта України. – Тематичний випуск „Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології”. – 2011. – № 3. – Т. II. – С. 45–55.

Грицай Н. Б.

УДК 37.015.2

МЕТОДИЧНЕ ПОРТФОЛІО ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ РЕФЛЕКСИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ БІОЛОГІЇ

У статті розглянуто різні підходи до тлумачення поняття „портфоліо”, визначено види портфоліо та його функції. Запропоновано структуру портфоліо з дисципліни „Методика навчання біології” як важливого засобу формування рефлексії професійних здібностей майбутнього вчителя біології, розвитку його індивідуального методичного стилю.

Ключові слова: методичне портфоліо, методика навчання біології, методична підготовка майбутніх учителів біології, рефлексія, рефлексивні здібності, індивідуальний методичний стиль.

Грицай Н.Б.

МЕТОДИЧЕСКОЕ ПОРТФОЛИО КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ РЕФЛЕКСИВНЫХ СПОСОБНОСТЕЙ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ БИОЛОГИИ

В статье рассмотрены разные подходы к толкованию понятия „портфолио”, определены виды портфолио и его функции. Предложена структура портфолио по дисциплине „Методика обучения биологии” как важного средства формирования рефлексии профессиональных способностей будущего учителя биологии, развития его индивидуального методического стиля.

Ключевые слова: методическое портфолио, методика обучения биологии, методическая подготовка будущих учителей биологии, рефлексия, рефлексивные способности, индивидуальный методический стиль.

METHODICAL PORTFOLIO AS MEANS OF FUTURE BIOLOGY TEACHERS REFLEXIVE ABILITIES

The author analyzes different approaches to the notion „portfolio” interpretation, determines the types and functions of portfolio. She also has proposed the structure of subjects portfolio „Methods of teaching biology” as important means of future biology teacher’s reflexive professional abilities formation and his individual methodical style development.

Key words: methodical portfolio, methods of teaching biology, future biology teacher’s methodical training, reflexion, reflexive abilities, individual methodical style.

Постановка проблеми. Одним із пріоритетних напрямів реформування вітчизняної системи вищої освіти на сучасному етапі є запровадження компетентнісного підходу у процесі підготовки майбутніх фахівців. Так, удосконалення професійної підготовки майбутніх педагогів, окрім модернізації змісту, передбачає поєднання традиційних форм і методів навчання студентів із використанням інноваційних освітніх технологій, популярними серед яких є дистанційне навчання, навчання із залученням інтерактивних методик, проведення тренінгів, створення портфоліо та ін.

В умовах особистісно орієнтованого навчання основною метою вважають розвиток інтелектуальних і творчих здібностей майбутніх, формування в них здатності до самореалізації у майбутній педагогічній професії. У професійному становленні майбутнього вчителя на перше місце ставлять формування активної життєвої позиції, потреби в саморозвитку і самовдосконаленні. Зміщення акценту навчально-виховного процесу на самостійну роботу студентів зумовлює необхідність навчання майбутніх педагогів адекватному сприйняттю і розумінню своїх переваг і недоліків, розвитку у них рефлексивних здібностей. Значний потенціал для самоаналізу професійно значущих знань, умінь і особистісних якостей студентів закладено в портфоліо, що дає змогу майбутнім учителям наочно побачити зміни у формуванні особистого педагогічного досвіду [1; 8].

За словами Е. Тазутдінової, у зарубіжній вищій школі технологія портфоліо слугує показником готовності студента до самостійної педагогічної діяльності, змінює характер його навчальної діяльності і робить ефективнішою професійну підготовку. Використання технології портфоліо студента у вищій школі пов'язано з вимогами сучасного суспільства до випускника ВНЗ як до компетентного спеціаліста, здатного не лише творчо ставитися до майбутньої професійної діяльності, але й бути суб'єктом свого життя [21].

Аналіз останніх досліджень. Проблему використання портфоліо в освітній галузі розглянуто в численних наукових працях зарубіжних учених. Більшість із досліджень присвячено питанню формування портфоліо школяра (Г. Голуб, В. Загвоздкін, І. Калмикова, З. Молчанова, А. Тимченко, Т. Чернікова, Т. Новикова, Є. Полат, О. Прутченков, М. Пінська, Є. Федотова, О. Чуракова, Т. Табарданова, І. Шалигіна, Дж. Пейп, М. Чошанов), а також портфоліо учителя-практика (В. Макаров, Т. Макарова, Є. Захарченко, Т. Новикова, О. Прутченков, М. Пінська, М. Поташник).

Лише в небагатьох наукових розвідках з'ясовано особливості портфоліо студентів – майбутніх педагогів (Н. Бекузарова, Т. Бережна, А. Захарова, Н. Зеленко, А. Могилевська, Г. Єрмошкіна, Н. Савіна, Н. Синичкіна, Л. Колодкіна, О. Семенов, Е. Тазутдінова, Н. Михайлова) та ін.

В Україні питання застосування портфоліо в системі освіти ще недостатньо розроблене. Варто виокремити дослідження Д. Алфімова (портфоліо шкільного лідера), Р. Чернишевої і В. Андрюханової (портфоліо у допрофільній та профільній підготовці школярів), О. Пінчук (портфоліо учня основної школи), М. Пічкур (портфоліо майбутніх дизайнерів), К. Осадчої (портфоліо майбутніх вчителів інформатики) та ін.

Окремим аспектам методичної підготовки майбутніх учителів-біологів у вищих навчальних закладах присвячені праці науковців Т. Буяло, В. Вербицького, Г. Жирської, О. Іванців, В. Куйбіди, Н. Міщук, І. Мороза, А. Степанюк, Я. Фруктової, О. Цуруль та ін. Проте проблема використання портфоліо у методичній підготовці майбутніх учителів біології ще не була предметом спеціального розгляду у вітчизняній педагогічній науці.

Формування завдань статті. Мета статті полягає у з'ясуванні сутності поняття „портфоліо”, аналізі типів та функцій портфоліо, обґрунтуванні значення портфоліо у формуванні рефлексивних здібностей майбутніх учителів біології.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ідея застосування портфоліо в освіті виникла в Сполучених Штатах Америки у 80-х роках ХХ століття. За цей час було опубліковано багато досліджень з цієї проблеми, проте до цих пір немає єдності у розумінні поняття „портфоліо” [6, с. 252].

Науковці розглядають портфоліо як метод навчання (В. Девісілов, Г. П'ятакова, Н. Заячківська), педагогічну технологію або об'єднання технологій (Д. Алфімов, Н. Михайлова, М. Остренко, О. Пічкур, Н. Савіна, Е. Тазутдінова, Т. Татаринцева, І. Шалигіна), одночасно і метод, і технологію (Т. Бережна, О. Пічкур), форму організації навчання (К. Осадча), метод чи форму контролю (Г. Голуб, О. Чуракова, І. Книш, І. Пастухова Дж. Пейп, М. Чошанов, І. Шалигіна), інструмент оцінювання (Г. Голуб, О. Чуракова, М. Пінська, І. Шалигіна) альтернативний спосіб оцінювання навчальних досягнень учнів (В. Загвоздкін, Н. Зеленко, А. Могилевська, Т. Татаринцева), методику оцінювання компетентностей (О. Пінчук), засіб моніторингу індивідуальних досягнень чи форму альтернативного екзамену (Т. Новикова, М. Пінська, О. Прутченков, О. Семенов). Неоднозначність розуміння поняття портфоліо та його значення у навчальному процесі підтверджено й самими назвами наукових статей згаданих дослідників: „Навчальні портфоліо – нова форма контролю та оцінювання досягнень учнів” [17], „Портфоліо як засіб контролю результатів навчання учнів на засадах компетентнісного підходу” [15], „Портфоліо як форма організації навчання майбутніх учителів інформатики” [16], „Портфоліо” – педагогічна технологія шкільного оцінювання” [22], „Портфоліо і метод проектів як педагогічна технологія мотивації і особистісно орієнтованої освіти у вищій школі” [5], „Портфель індивідуальних досягнень як контроль-оцінювальний педагогічний засіб [10], „Портфоліо” – новий та ефективний інструмент оцінювання” [14], „Педагогічна

технологія „Портфоліо студента” як засіб розвитку їх творчої активності і рефлексії” [13] та ін.

У педагогічній науці існують різні підходи до тлумачення поняття „портфоліо”, найпоширенішими серед них є такі, як-от:

- зібрання праць, виконаних за певний період часу в межах освітнього закладу і поза ним (В. Загвоздкін) [6];
- спосіб фіксування, нагромадження та оцінювання індивідуальних досягнень у певний період навчання, що належить до аутентичних індивідуалізованих оцінок і орієнтований на процес не тільки оцінювання, а й самооцінювання (Н. Зеленко, А. Могилевська, О. Прутченков, Т. Новикова) [8; 19];
- альтернативний спосіб оцінювання (самоаналізу професійних знань, умінь і особистісних якостей студента, простеження динаміки його професійного становлення) (Н. Зеленко, А. Могилевська) [8];
- аутентична, індивідуалізована, орієнтована на системну рефлексію навчальної діяльності технологія навчання, спрямована на реалізацію компетентнісного підходу (Е. Тазутдінова) [21];
- колекція робіт учня, що всебічно демонструє не тільки його навчальні результати, а й зусилля, докладені для їхнього досягнення, прогрес в освітньому процесі за певний період навчання (Н. Савіна, М. Пінська, Є. Федотова, О. Прутченков, Т. Новикова, О. Онопрієнко) [14; 15; 19; 20];
- виставка навчальних досягнень учня з одного чи кількох предметів за певний період навчання (Дж. Пейп, М. Чошанов, Н. Савіна) [17; 20];
- форма цілеспрямованого, систематичного і неперервного оцінювання і самооцінювання навчальних результатів учнів (Дж. Пейп, М. Чошанов, Н. Савіна) [17; 20];
- антологія робіт учня, що передбачає його безпосередню участь у їх виборі, самоаналізі та самооцінюванні (Дж. Пейп, М. Чошанов, Н. Савіна) [17; 20];
- систематичний і спеціально організований збір доказів, що використовуються для моніторингу знань, умінь і навичок (О. Прутченков, Т. Новикова) [19];

– робоча файлова папка, яка містить різноманітну інформацію, що документує набутий досвід і досягнення учнів (О. Прутченков, Т. Новикова) [19].

З огляду на вищезазначене можна зробити висновок, що портфоліо розглядають і як альтернативний метод контролю навчальних досягнень, і як засіб самоаналізу індивідуальних досягнень, саморозвитку і самовдосконалення.

Результати дослідження дають підстави стверджувати, що студентські портфоліо можна класифікувати за такими факторами:

- часовими (на основі термінів його підготовки і презентації);
- змістовими (за ознакою охоплення його матеріалами змісту освіти);
- просторовими (з урахуванням основних сфер, діяльність студента в яких була підтверджена матеріалами портфоліо);
- кількісними (за ознакою охоплення учнів чи студентів).

У педагогічній літературі розглянуто різні види портфоліо:

- портфоліо як спосіб оцінювання навчальних досягнень (портфель, або папка досягнень готових робіт) і портфоліо курсів (тематичні, предметні портфоліо) [6];

- портфоліо документів, або робоче портфоліо, портфоліо процесу, показове портфоліо, портфоліо розвитку [14];

- портфоліо досягнень, рефлексивне портфоліо, проблемно-дослідницьке портфоліо, тематичне портфоліо [9];

- портфоліо зовнішніх досягнень (портфоліо документів, портфоліо творчих робіт і рейтингове портфоліо) і портфоліо особистісного розвитку [12; 17];

- портфоліо документації, портфоліо-колектор, портфоліо процесу, показове портфоліо, оцінювальне портфоліо, портфоліо відгуків, портфоліо досягнень [20].

Теоретичний аналіз наукових джерел дав змогу визначити такі функції портфоліо, які виявилися актуальними в контексті нашого дослідження:

- відстежувати хід процесу учіння і на основі його аналізу коригувати цей процес стосовно кожного учня;
- підтримувати високу навчальну мотивацію, підказувати шляхи підвищення рівня освіченості;
- формувати та організаційно впорядковувати навчальні уміння і навички: визначати завдання, складати у впроваджувати особистий план академічних досягнень;
- забезпечувати адекватність самооцінки школярів у їхніх прагненнях у навчальній діяльності;
- оцінювати ефективність алгоритмізованих засобів навчання, представлених документально у вигляді результатів екзаменів, рівня інформованості з окремих питань, конкретних умінь;
- отримувати регулярний звіт про значущі освітні результати випускників;
- підтримувати лінію практичної орієнтації освіти [12; 18].

На думку Т. Новикової, М. Пінської та О. Прутченкова, портфоліо, окрім відстеження результатів і процесу навчання, вирішує такі педагогічні завдання, як заохочення активності і самостійності, розширення можливостей навчання та самонавчання, розвиток навичок рефлексивної та оцінювальної діяльності, а також формування уміння навчатися [14]. І. Книш та І. Пастухова називають портфоліо інструментом самоорганізації, самопізнання, самооцінки, саморозвитки і самопрезентації студента, що дає змогу сформувати в нього навички аналізу власної діяльності, а також позитивне і конструктивне ставлення до зовнішньої критики [10]. Н. Зеленко та А. Могилевська у ході дослідження портфоліо майбутнього педагога одним із його завдань вважають забезпечення формування умінь самопроекування професійного становлення на основі адекватного сприйняття й оцінки своїх позитивних якостей і недоліків [8]. В. Девісілов стверджує, що портфоліо студента виконує такі функції: самопрезентації, працевлаштування, мотивації, розвитку рефлексії і комунікативності, інструментарію кваліметрії соціально-особистісних і професійних компетенцій [5].

Однією з найвагоміших, на наш погляд, є рефлексивна функція портфолію, яка полягає в розвитку навичок оцінювання себе і власної навчальної діяльності, формуванні рефлексивних здібностей. Як стверджують В. Загвязинський та Р. Атаханов, для успішної педагогічної діяльності важливими є рефлексивні вміння – здатність бачити себе збоку, аналізувати і оцінювати свою роботу, знаходити і виправляти помилки, усвідомлювати і закріплювати успіхи [7, с. 184]. Погоджуємося з А. Валицькою в тому, що методична рефлексія як умова професійного зростання вчителя здійснює вплив на становлення особистості педагога, розвиток його професійних умінь, систематизацію, оновлення й використання знань у практиці [2].

Результати наукового пошуку дали підстави констатувати, що портфолію має великий потенціал для використання у професійній підготовці майбутніх педагогів. За словами Н. Савіної, це один із способів формування ключових компетентностей, зокрема і професійних, до яких належать складні вміння, пов'язані з самоорганізацією та самооцінкою [20].

На наше переконання, ефективним засобом формування методичної рефлексії майбутніх учителів біології є створення власного методичного портфолію. Складання портфолію студента допоможе продемонструвати творчі здібності майбутніх педагогів, їхнє професійне зростання, динаміку розвитку особистості, сприятиме врахуванню індивідуальних особливостей студента, формуванню вміння аналізувати та оцінювати результати своєї діяльності.

Погоджуємося із тлумаченням Т. Бережної методичного портфолію як папки-скарбнички, що містить різноманітну інформацію, яка документує набутий методичний досвід і суб'єктивно-інноваційні досягнення студентів [1]. У процесі вивчення дисципліни „Методика навчання біології” кожен студент формує власну колекцію матеріалів (дидактичних, методичних, наочних), доповнюючи її інформацією, отриманою під час вивчення психолого-педагогічних дисциплін, матеріалами педагогічної практики.

Портфолію представлено набором матеріалів, структурованих певним чином. Великі блоки називаються розділами, усередині них виділяють рубрики. Кількість розділів і рубрик, а також їхня тематика можуть бути різними і

визначаються для кожного конкретного випадку. Портфоліо є власністю студента і надається викладачеві для звіту. Зовні портфоліо можуть бути оформлені у вигляді папок, картотек, портфелів, тобто надається повна свобода у виборі. Портфоліо можна надавати різну форму: паперовий варіант, електронна версія або презентація на сайті (веб-портфоліо).

У низці наукових публікацій сказано про необхідність розроблення структури портфоліо, переліку матеріалів для наповнення і навіть про його нормативну регламентацію. Підтримуємо думку В. Девісілова про те, що цього робити не варто. Структура портфоліо – це особистий вибір кожного студента [5, с. 31]. На наш погляд, зміст портфоліо є своєрідним індикатором творчості майбутнього вчителя, і тому не може обмежуватися певними рамками. Хоча у процесі формування власного портфоліо варто прислухатися до рекомендацій окремих дослідників щодо його структури.

Так, О. Онопрієнко запропонувала укладати портфоліо з таких розділів: „Мій портрет” (самопрезентація); „Скарбничка” (інформація інших авторів, зібрана самостійно й використана під час створення портфоліо, – інформаційні довідки, пам’ятки, схеми, статті з Інтернету, статистичні дані, ксерокопії статей періодичних видань, ілюстрації тощо); „Творчий доробок” (робочі матеріали – плани, щоденники спостережень, описи дослідів, самостійно складені таблиці чи діаграми, результати тематичних і підсумкових контрольних робіт або самі роботи, малюнки, авторські твори, буклети тощо, які доповнюються стислим коментарем про процес і мету їх створення й позначаються датою заповнення); „Досягнення” (матеріали, які демонструють успіхи) [15].

На думку Н. Зеленко та А. Могилевської, структура портфоліо студента педагогічного ВНЗ має складатися із восьми блоків: 1) професійні знання та вміння; 2) професійна мобільність; 3) професійна творчість; 4) інформаційна культура; 5) соціальна та громадська активність; 6) професійно значущі якості особистості; 7) комунікативні якості; 8) когнітивність [8, с. 61–62].

В. Вишпольська розробила таку структуру портфоліо:

1. Загальні дані студента (титульний лист, самопрезентація і есе, у якому сформульовано погляди студента на обрану спеціальність, процес навчання у

ВНЗ, його недоліки та позитивні сторони, мотиви навчання, освітні і кар'єрні плани, а також окреслено мету і завдання формування портфоліо);

2. Показове портфоліо (різноманітні грамоти, дипломи, свідоцтва та посвідчення; інформація, що свідчить про особисту навчальну ініціативу: курси, тренінги, трудовий досвід.

3. Робоче портфоліо (колекція робіт, які демонструють прогрес студента у вивченні дисципліни).

4. Портфоліо відгуків (містить різноманітні форми самооцінки та звіту, що включають метакогнітивну діяльність (рефлексія загальних закономірностей свого навчання), самоаналіз планів та інтересів на початок навчального року та самоаналіз результатів за підсумками навчального року, відгуки, рецензії, а також заповнені студентом анкети (про їх відношення до певної теми, їх думку тощо) [3].

Дослідниця рекомендує студентам збирати та систематизувати усі виконані ними роботи, а потім серед них вибирати ті, які найповніше і найкраще демонструють їхні досягнення. Тобто робоче портфоліо складається з двох частин: у першій частині будуть міститися найкращі роботи студентів, які демонструють прогрес, а в другій – усі інші роботи. Студенти обирають самі, які роботи вони включають до першої частини. Кожна з обраних студентами робіт повинна супроводжуватися рефлексивним висловлюванням, де він аналізує та ілюструє, яким чином він набув компетентності. І сама робота, і рефлексивне висловлювання використовуються для того, щоб оцінити, чи студент продемонстрував компетентність [3].

Науковець Н. Михайлова радить вкладати до портфоліо тексти доповідей з педагогічної чи методичної тематики, з якими студент виступав на заняттях; плани-конспекти уроків, які він проводив на лабораторних заняттях, під час педагогічної практики; відеофрагменти уроків, проведених студентом; форми аналізу і самоаналізу уроків; педагогічний щоденник студента, у якому відображено всі спостереження, роздуми та аналітичні записи під час навчання у ВНЗ та проходження педагогічної практики; завершальне есе, в якому студент має відобразити набуті знання та вміння, критично оцінити рівень підготовки з

предметної, методичної і педагогічної точок зору, окреслити напрями самовдосконалення як майбутнього педагога [13].

У наукових джерелах розроблено найрізноманітніші рекомендації і критерії для відбору матеріалів до портфоліо. Наприклад, В. Загвоздкін радить вибирати такі роботи: три найкращі роботи з цього курсу; роботу з початку, середини та закінчення курсу; роботи, які, на погляд студента, найкраще показують, чого він навчився; роботи, якими він пишається; по одній роботі з різних типів тощо. Важливо, що майбутній педагог не просто вибирав якусь роботу, але і обґрунтовував свій вибір [6, с. 255–256].

У контексті проведеного дослідження, на наш погляд, найбільш відповідною для методичного портфоліо є структура, запропонована Т. Бережною. Дослідниця радить вміст портфоліо відобразити у трьох розділах: „Я і моя майбутня професія”, „Методична скарбничка”, „Результати” [1].

Наприклад, перший розділ складається з двох частин: програмної і творчої. Програмна частина передбачає виконання теоретичних завдань з формування мотивації, ціннісних, когнітивних, рефлексивних та інших умінь майбутнього вчителя біології. Творча частина створюється студентом на основі самостійних пошуків і оформлюється у вигляді зібраних висловлювань учених і вчителів про професію вчителя, особистих анкетах, важливих фактах із власного педагогічного досвіду і досвіду професіоналів і т.д.

Розділ „Методична скарбничка” має більшою мірою практичну спрямованість і виступає так званим методичним нагромаджувачем, що містить будь-яку практично значущу нову інформацію для студента, зібрану впродовж усього навчання. Великий обсяг розділу допускає його поділ на кілька рубрик.

„Глосарій” – словник методичних та інноваційних термінів.

„Документація вчителя біології” – розкриває нормативно-правові аспекти професійно-педагогічної діяльності вчителя біології.

„У світі інновацій” – розділ містить проблемні питання, тези, вислови, матеріал з актуальних проблем сучасної біологічної освіти.

„Можна, але не потрібно” – гумористичний розділ, що ілюструє педагогічні ситуації (зібрані або придумані), які варто уникати, так звана скарбничка „шкідливих порад”.

„Методична шпаргалка” – плани, алгоритми, схеми аналізу уроків, позакласних заходів, складені на основі спостережень, аналізу періодичної літератури і т.д.

„Методичні ідеї” – скарбничка суб’єктивно-інноваційних матеріалів.

„Ось такі учні!” – матеріали, зібрані під час спілкування з учнями: тести, анкети, фотографії, побажання, записки дітей і т.д.

„Каталог методичної літератури” – власна бібліографія прочитаних видань і список наукових статей, інтернет-матеріали.

Третій розділ „Результати” вміщує матеріали, які демонструють прогрес автора портфоліо в освоєнні професії. Це методичні проекти, наочні посібники, методичні розробки проведених уроків, позакласних заходів, відгуки викладачів, вчителів і т.д. [1].

Крім цього, можна запропонувати окремий розділ „Наукові здобутки”, в якому майбутні вчителі біології можуть розміщувати матеріали курсової роботи, результати педагогічного експерименту, проведеного в межах наукової теми, інформацію про участь у роботі науково-практичних конференцій, наукових гуртків та проблемних груп, власні наукові статті тощо.

Самопрезентацію-захист методичного портфоліо проводять після вивчення дисципліни „Методика навчання біології”. Студент має пояснити, чому саме цю роботу він вважає своїм досягненням, які зміни він побачив у своїй педагогічній діяльності, над чим ще необхідно працювати. Портфоліо дає змогу оцінити творчу активність майбутнього вчителя, розвиток його педагогічних пріоритетів. Слушною є думка В. Девісілова про те, що робота над власним портфоліо формує здатність до рефлексії, мотивує студента на отримання максимальних результатів у навчанні, проектній і науково-дослідницькій діяльності [5].

Самопрезентації передбачають демонстрацію педагогічних знань і вмінь, теоретичне обґрунтування пропонованих методів, прогнозування напрямів

подальшої роботи, спільний аналіз та оцінювання творчих здібностей студентів, їхніх методичних досягнень. На відміну від традиційного підходу, за якого оцінювання відбувається фрагментарно, розрізнено, відповідно до окремих завдань, методичні портфоліо дають можливість зробити всебічне оцінювання методичної підготовки майбутнього педагога.

Складене портфоліо знадобиться студентам під час подальшого влаштування на роботу у загальноосвітні навчальні заклади, що дасть можливість гідно представити себе перед директором школи, начальником відділу освіти та ін. Як стверджує Н. Михайлова, „портфоліо – наочний показник рівня підготовки кандидата на місце шкільного вчителя” [13].

Висновки. Результати проведеного дослідження дають підстави стверджувати, що під час методичної підготовки майбутніх учителів біології важливе значення має формування портфоліо студента. Створення методичного портфоліо з методики навчання біології забезпечує розширення і систематизацію знань студентів з методики навчання біології, розвиток критичного мислення і дослідницької діяльності майбутніх педагогів, становлення їхньої педагогічної позиції, формування методичного мислення та рефлексивних здібностей, а також сприяє швидшій адаптації до педагогічної діяльності в загальноосвітніх навчальних закладах. Крім того, на відміну від традиційних методів контролю, які не дають змоги об'єктивно оцінити педагогічні уміння студента та його методичну культуру, портфоліо є альтернативним засобом оцінювання, що допомагає всебічному розкриттю індивідуальності майбутнього вчителя.

Отже, використання методичного портфоліо сприяє об'єктивному оцінюванню методичних здібностей майбутніх учителів біології, а також їхньому саморозвитку і самовдосконаленню, формуванню методичних компетентностей, здатності до рефлексії, виробленню власного методичного стилю.

Перспективами подальших наукових пошуків вважаємо дослідження інноваційних технологій і методів навчання, які можна було б застосовувати у методичній підготовці майбутніх учителів біології.

Література

1. Бережная Т. Н. Методическое портфолио как одно из средств формирования методической культуры будущего учителя начальных классов / Т. Н. Бережная // Методист. – 2009. – № 8. – С. 39–40.
2. Валицька А. П. Сучасні стратегії освіти: варіанти вибору / А. П. Валицька // Педагогіка. – 1997. – № 3. – С. 3–8.
3. Вишпольська В. Ф. Розвиток у студентів здатності до рефлексивної діяльності [Електронний ресурс] / В. Ф. Вишпольська // Режим доступу : http://www.rusnauka.com/36_PWMN_2010/Pedagogica/77136.doc.htm
4. Голуб Г. В. Портфолио в системе педагогической диагностики // Г. В. Голуб, О. В. Чуракова // Школьные технологии. – 2005. – № 1. – С. 181–195.
5. Девисилов В. А. Портфолио и метод проектов как педагогическая технология мотивации и личностно ориентированного обучения в высшей школе / Девисилов В. А. // Высшее образование сегодня. – 2009. – № 2. – С. 29–34.
6. Загвоздкин В. К. Портфолио в учебном процессе / В. К. Загвоздкин // Вопросы образования. – 2004. – № 2. – С. 251–259.
7. Загвязинский В. И. Методология и методы психолого-педагогического исследования : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / В. И. Загвязинский, Р. Атаханов. – [3-е изд., испр.]. – М. : Издательский центр „Академия”, 2006. – 208 с.
8. Зеленко Н. В. Портфолио будущего педагога / Н. В. Зеленко, А. Г. Могилевская // Стандарты и мониторинг в образовании. – 2009. – № 1. – С. 61–63.
9. Калмыкова И. Р. Портфолио как средство самоорганизации и саморазвития личности / И. Р. Калмыкова // Образование в современной школе. – 2002. – № 5. – С. 23–27.
10. Кныш И. А. Портфель индивидуальных достижений как контрольно-оценочное педагогическое средство / И. А. Кныш, И. П. Пастухова // Среднее профессиональное образование. – 2008. – № 1. – С. 69–73.

11. Левашова Г. Н. Формирование портфолио преподавателя / Г. Н. Левашова, И. Н. Аляева, Л. Ф. Парубец // Среднее профессиональное образование. – 2006. – № 4. – С. 11–19.
12. Личностное портфолио старшеклассника: учеб.-метод. пособие / З. М. Молчанова, А. А. Тимченко, Т. В. Черникова; под ред. Т. В. Черниковой. – [2-е изд., стереотипное]. – М. : Глобус, 2007. – 128 с.
13. Михайлова Н. А. Педагогическая технология „Портфолио студента” как средство развития их творческой активности и рефлексии [Электронный ресурс] / Н. А. Михайлова. – Режим доступа : http://www.rusnauka.com/12.APSN_2007/Pedagogica/20511.doc.htm
14. Новикова Т. Г. „Портфолио” – новый и эффективный инструмент оценивания / Т. Г. Новикова, Т. А. Пинская, А. С. Прутченков, Е. Е. Федотова // Вопросы образования. – 2004. – № 3. – С. 201–238.
15. Онопрієнко О. В. Портфоліо як засіб контролю результатів навчання учнів на засадах компетентнісного підходу [Електронний ресурс] / О. В. Онопрієнко // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: зб. наук. праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. – Умань, 2010. – Вип. 34. – Режим доступу: http://abc-lab.ucoz.ua/_ld/0/18.doc
16. Осадча К. П. Портфоліо як форма організації навчання майбутніх учителів інформатики / К. П. Осадча // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка : зб. наук. статей. – Мелітополь, 2010. – № 4. – С. 172-177.
17. Пейп С. Дж. Учебные портфолио – новая форма контроля и оценки достижений учащихся / С. Дж. Пейп, М. Чошанов // Директор школы. – 2000. – №1. – С. 75–82.
18. Портфолио учащегося: составление и использование : методические рекомендации / автор-составитель Т. Б. Табарданова – Ульяновск : УИПК ПРО, 2010. – 21 с.
19. Прутченков А. С. Портфолио как инструмент осознания собственных целей образования [Электронный ресурс] / А. С. Прутченков,

Т. Г. Новикова // Интернет-журнал „Эйдос”. – 2007. – 22 февраля. –
Режим доступа : <http://www.eidos.ru/journal/2007/0222-11.htm>

20. Савина Н. М. Инновационные компетентностно-ориентированные педагогические технологии в профессиональном образовании / Н. М. Савина // Среднее профессиональное образование. – 2008. – № 4. – С. 2–5.
21. Тазутдинова Э. Х. Учебный портфолио в системе подготовки студента к будущей педагогической деятельности : автореферат дис. ... канд. пед наук : спец. 13.00.01 „Общая педагогика, история педагогики и образования” / Э. Х. Тазутдинова. – Казань, 2010. – 21 с.
22. Шалыгина И. В. „Портфолио” – педагогическая технология школьной оценки / И. В. Шалыгина // Естествознание в школе. – 2004 . – № 2 . – С. 51–54.

*Грицай Наталія Богданівна, кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри біології Міжнародного економіко-гуманітарного
університету імені академіка Степана Дем'янчука (м. Рівне)*